

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. У Сомбору, 15. Јулија 1888. Год. XX.

Отац као васпитач.

Педагошка расправа.

(За награду.)

*„Ко није кадар да врши дужности оца,
нема права ни да постане отац.“*

Ж. Ж. Русб.

У лоше обавештеним круговима хоће пекако и у породици да се увуче начело *подела рада*, те се сва дужност око васпитавања деце товари на матер, док се оцу оставља на вољу да се у ово меша тек датом приликом и у слободном времену. Катон и Цицерон још су пре толико стотина година, поред свег одличног положаја свога, умели да схвате своје очинске дужности, те су сами васпитавали своје синове, а данас многи назадни отац баш сам тражи поделу рада. Бајаги он има да се стара за средства за издржавање породице, а начин породичног живота припада матери да га она руководи, па ту онда, по његову „уверењу“, спада и васпитавање домаћег подмлатка. Међу тим ово је врло криво мишљење. Васпитавање у породици само тако може имати успеха, ако се око њега подједнако буду трудили и отац и мати, и ако рад њихов буде у складу стојао. Отац треба не само из добре воље или из дугог времена да се бави васпитавањем своје деце, него треба то да схвати као свету дужност, и да се дан-ноћ труди, како ће јој што боље одговорити. Добрим извршивањем ове дужности обезбедиће он будућу срећу не само деци својој него и себи самом; јер зар би могао и који отац бити срећан, кад би му деца била неваљали несрећници?! — Извршивање ове дужности не сме отац ни по што на овлаш узимати, него сав рад његов у томе мора бити кроз пажљив и, што је најглавније, — *систематичан*. Без системе нема ни при каквом раду успеха, па га ни при овоме неће бити.

У овоме чланку ја сам намеран у кратко да изнесем начине и средства, којима треба отац да се служи у васпитачком раду својему, и поред тога да назначим и нагласим оно, што њему поглавито припада да у васпитавању узме на себе. Па ако се отац не оглуши према овим речима, већ ако буде истрајан био у васпитачком раду своме, онда може бити уверен, да ће му деца бити потпуно свесни о себи, о свету и животу и о дужностима и обвезама у њему.

Пре свега и свачега мора отац заједно са матером још од најмање малоће вечито настављати подмладак свој у хришћанском духу, и мора се најозбиљније старати, да пробуди у њему право, непоколебљиво чувство религиозности. У породичном дому, који треба да је увек као неки тихи, живи храм божји, мора поред главног лица, матере, и отац бити вечити свештеник и носилац божанствене мисли, јер само тако ће се моћи душа дечија трајно напојити схваћањем и познавањем највише истине и љубављу према религијозно-моралном животу. Религијозно-морални живот није васпитно средство, нити је он и чему подређен, него је онај прави основни камен, на које му треба да се подиже сва васпитна зграда. Не служили религијозно-морално васпитање за темељ целокупном васпитавању, верујте ми, да је онда сав труд родитеља око душевног неговања њихове деце узалудан посао. У ваздуху нико не подиже зграду. Но живот религијозно-моралан још је и због тога важан, што је једино он кадар да се понесе са штетним утицајем цивилизације, па не само да ослаби, него и са свим да обори последице утицаја тога. Нема ни мало сумње, да нам цивилизација поред многог добра доноси и многа зла, те за то нарочито сада добро схватимо моћ и важност религијозно-моралног васпитања, кад се цивилизација домаша чак и најнижег слоја човечанства; јер иначе ће, а раније, а доцније, човечанство тако утонити у неморалу и разврату, да ће страшни огањ моралне смрти постати у њему са свим неугасив. Без религијозно-моралног живота и онај колосални римски народ је био и битисао, па тако исто су прошли и Грци, Феничани, Египћани и Јевреји, кад је поквареност отровала њихове породице, друштвен и државни им живот. А заидимо само међу дивље народе, где још нису допрли зраци хришћанства, па ћемо се и тамо уверити, да међу њима бесни вечити вулкан. Така иста будућност предстоји и нама, — било првом, другом, трећем или

ма којем поколењу после нас — чим са свим нестане религиозно моралног живота, — са том само разликом, што су дивљи народи непросвећени, а данашњи су цивилизовани, те би по томе били и много страшнији — дивљаци. Морао сам ово неколико речи да речем и ради наглашавања важности религиозно-моралног живота, а и ради оних, који можда не схваћају важност и потребу његову.

Кад би отац сам био образац побожног и моралног човека, и кад би непрекидно усађивао у своју децу религиозан дух, онда би био на поузданом путу, да у својој деци развије потпуну индивидуалност, какву само педагогија захтева, — али, ако би и иначе био са свим свестан о својој васпитачкој задаћи, дакле, ако би добро познавао све васпитне начине и средства, којима треба да се служи при васпитавању. У целом васпитачком раду своје треба отац нарочито да избегава једностраност, јер она nigде није тако убитачна као баш при васпитавању. Он треба хармонично да развија у детету и *ум*, и *срце*, и *вољу*. Ни једно од ових не сме претоваривати, јер то одмах иде на штету другог. За данашње васпитавање може се рећи, да му је највећа мана једностраност, а са те једностраности највише пати ум, јер сви то што већма кљукају, док срце и вољу остављају са свим у парлогу. (Управо и на развијању воље се ради, али у са свим лошем правцу; но то ћемо видети доцније, кад будем о вољи говорио.) Отуда и упада данас тако јако у очи разлика између знања и образовања. Најћи ћемо сада у животу на вазда таких људи, који су пуни знања, и од којих су по можда светског гласа стекли, па ипак да нису образовани. Срце је у њих камен, а воље своје у опште немају. Душевно потпуно хармонично развијени људи данас су врло ретки, а вању ли се где, ту су увек врло виђени и поштовани. Њих подједнако цене и уважавају и од горе и од доле, на сваком им се кораку указује поверење, јавно их мишљење прогласи за избранике божје ради користи општите, у којој живе, ради среће народа свога, па и читавог човечанства.

Отац никад не сме сметнути са ума хармонично васпитавање деце своје. Свака реч његова мора у три правца делотворно утицати на дете. Он мора чисто осетити, како речи, савети и напутци његови као кроз какве живе одводнице подједнако струје и кроз ум, и кроз срце, и кроз вољу детињу. Дакле он треба све ово троје једно с другим у свези да раз-

вија, и да брижљиво пази, да ни једном не даје више од другог. Рад у хармонији, хармонија у раду.

Неговање и развијање ума треба отац одмах да отпочне, чим дете почиње бивати свесно о најближој околини својој. Он треба, заједно са матером, да руководи онажање детиње, да му даје што више представа из спољашњег света, да утврђује и разбистрава стечене већ појмове. Доцније, кад дете ступи у школу, мора отац најпажљивије пазити, да сав васпитачки рад његов стоји у најбољем складу са школским радом, и тада треба заједно са матером и школом, да учи и привикава дете да о свему мисли и расуђује, да правилно говори, да своје мисли језгровито, са што мање речи каже; треба да настоји, да дете добије потпуно чиста појма о само свести својој и да упознаје себе, те ће му тиме дати најпречу, али и најтеже постиживу мудрост не само данашњу, него вечиту, коју је делфијски оракулум забележио у ове две кратке речи: „*познај себе.*“ Па онда, треба отац да уводи сваком приликом дете у природу, да га упознаје са стварима и појавама у њој, и да га упућује, како ће изнаћи узроке и последице тих појава. Гете је рекао на једном месту: „*Човек толико види, колико зна.*“ Зато треба дете да што боље позна природу, па ће одмах и више знати из ње; а ко природу добро познаје, тај одмах познаје и себе, а позна у једно и правога почетка свему видљивоме и невидљивоме. За сав овај рад око неговања и развијања ума детиња, треба оцу да буде путевођа: схватљивост дечија. Он треба веома да пази, да ни пошто не пружа детету тако што, што прелази моћ духовног сваривања његова. То може имати врло штетних последица јер лако може да настане прави хаос и збрка у душевном капиталу детињем. Постепеност је и овде једини ваљан начин, а пут; са лакшег на теже. Поред тога треба отац велику пажњу да поклања понављању, јер ће се њиме снажити једна веома важна грана ума, а то је *памтење*. Памтење треба да буде ризница свих успеха очева рада.

(Наставиће се.)

ИСПИТИ ЗА УЧИТЕЉСКО ОСПОСОБЉЕЊЕ

и завршетак школске 1887/8. г. у србској учит. школи Сомборској.

У србској учитељској школи Сомборској писмени испити за оспособљење држани су 6. 7. и 8. Јунија, у сва три дана пре подне од 8—12 часова. Испиту су приступили 20 свршених приправника и 10 приправница.

Првога дана држан је испит из србског језика. Од високог председништва Школскога Савета за испит овај послата је тема: „важност читанке у народној школи.“

Најбоље ју је решио Димитрије Клицин; затим Богдан Свирчевић и Даница Телечка.

Другога дана био је писмени испит из математике. Рађене су ове од в. председништва Школског Савета послате задаће:

а) Из аритметике: „Године 1876. бројала је пакрачка дијецеза 100.295 душа. До године 1886. нарастао је у њој број душа за 6.678. Колико је дакле било г. 1886. душа у пакрачкој дијецези, и за колико се процената умножио број душа за тих 10 година?“

б) Из геометрије: „Неки сасуд у облику паралелоипеда има у дужину 1,5 м. у ширину 80 см. у висину 40 см. и пун је воде. Кад се из њега излије на поље $\frac{2}{5}$ воде, пита се, колика је тежина воде, која још у сасуду застане?“

Задаћу из рачуна сви су кандидати добро решили, а ону из геометрије решили су такође добро сви осим три мушка и једне женске.

Од 9—19. Јунија сиремаху се кандидати и кандидаткиње за строге устмене испите.

Ови устмени испити држани су следећим редом:

У понедељак 20. Јунија пре подне од 7—9. био је испит из науке хришћанске; од 9—12. из Психологије, Педагогије и педагогијске повестнице; од 3—6. часова после подне из србског језика и књижевности; од 6—7. часова из вртарства. У уторак 21. Јунија од 7—9. часова у јутру био је испит из рачуна и геометрије, од 9—12. часова из Дидактике и Методике; — после подне од 3—6 часова из повестнице и земљописа; од 6—7. часова из науке о земаљском уставу. У среду 22. Јунија из јутра од 7—9. часова држан је испит из природних наука и економије; а од 9—12. часова из мађарског језика; — после подне од 3—4 часа из физичне антропологије и дијететике; од 4—5 часова из кућарства; од 5—6. часова из свирке и хармонијског појања и певања; од 6—7. из гимнастике. У четвртак 23. Јунија од 6—9 часова држан је испит из црквеног појања и правила а од 9—10 часова из црквено-славенског језика. Првога и последњег дана председавао је на испиту најпречастнији г. Љубомир Кунусаревић прота сомборски, а у остале дане вискоблагородни г. Ст. В. Поповић школ. референт као од високог председништва Школског Савета изаслани председник за ове испите. На писменом и устменом испиту из мађарског језика присуствовао је и помоћни државни надзорник бачке жупаније благ. г. Никазије Греф. Из свију предмета кандидати и кандидаткиње одговараху понајвише добро и неки и са отличним успехом.

За време испита изложена су били у испитној дворани цртања и образци крснописа свију приправника и приправница, а у исте дане и на Иван-дан, у другој дворани учитељске школе изложени су били ручни радови наших приправница, и ова је изложба како у погледу валаности изврстности и лепог укуса, тако и у погледу множине и разно-

врстности своје особито се отликовала и обште допадање многобројних посетилаца задобила.

После обављених строгих испитâ наставнички збор са испитном комисијом извршио је оспособљење испитаних кандидата за учитељство и и подписао њихове дипломе и главни записник. Одмах затим је управа у смислу закона спровела све дипломе оспособљених учитеља сл. краљ. школском надзорништву бачке жупаније ради званичног поступка у смислу чланка 18. земаљског закона угарског од 1879. године.

Међутим су од 25—30. Јунијт држани испити у народним школама сомборским и сачињаване су разреднице приправника и приправница I. II. разреда.

У суботу, 26. Јунија причестили су се ученици и ученице србских народних основних школа сомборских, које за вештбаоницу приправничку служе. У недељу 27. Јунија на свечаним службама у обе сомборске цркве причестили су се приправници и приправнице, као и ученице србске више девојачке школе сомборске.

На Петров дан 29. Јунија после службе Божије, на којој је мешовити хор приправнички умилно појао обдржано је „Благодареније“ а следећега дана у 9 часова пре подне држана је завршна свечаност школска у учитељској школи, којом су приликом прочитане разреднице свију приправника и приправница и проглашено је оспособљење испитаних кандидата и кандидаткиња за учитељство у србским народним школама, а по том су раздаване награде.

Награду родољубивог господина Ристе Телечког обштинског начелника у В. Кикинди од три ћесарска дуката добио је Димитрије Клицин што је писмену задаћу из србског језика најбоље написао. Књижара србска браће М. Поповића из Новог Сада послала је два дивот примерка „Певаније Змаја Јована Јовановића.“ Од ових је један примерак добио на дар Богдан Свирчевић, који је после Клициног најбоље задаћу србску написао а други је примерак на дар добила свршена приправница и испитана овом приликом учитељица Даница Телечка, која је од свију другарица својих најбоље србску задаћу израдила.

Вретни родољуб и љубитељ црквеног појања г. Јован пл. Капетановић бележник обштински из Моношторсега у Бачкој послао је управи два ћесарска дуката, као награде једном приправнику и једној приправници, који се у црквеном појању највећма отликују. Услед решења професорског збора добили су ову награду Константин Травањ и Љубица Бугарска. Награде су после проглашеног оспособљења награђенима свечано уручење уз бурно клицање и одабравање свију присутних.

Успех је у наукама и у владању у појединим разредима приправничким био овакав:

У првом приправничком разреду, где је било у почетку године, уписано 34 приправника, тројица су у течају школске године ове године својевољно школу оставили, а један је због премногих неоправданих одсуства у смислу школског закона престао бити учеником; и тако остало је до свршетка школске године 30 ученика. Међу овима двојица на име Светислав Павковић из Суботице и Душан Пејић из Панчева показаше

у наукама врло добар успех; дванајсторица свршише први приправнички разред с добрим; осморица с довољним успехом; четворица показаше само једва довољан а четворица недовољан успех. Примернога владања једанајсторица; један је добио из владања оцену „не свагда уредно“, а а један „неуредно.“

Од приправника првога разреда ни једанпут преко целе године нису изостали ни од школе ни од цркве: Владимир Стефановић, и Живојин Јанковић, а од школе ни једанпут изостао није Љубомир Мали.

Међу приправницама првога разреда врло добар успех показаше: Зорка Бошковићева из Попинаца, Живанка Цветковића Видаковићева из Ср. Карловаца и Видосава Пајтићева из Сомбора. С добрим успехом свршише овај разред 14, с довољним 7, а с недовољним 5 приправница. — Примерно се владаху 25; похвално 3; а уредно 1. Ни једанпут не изосташе ни од школе ни од цркве преко целе године ове: Ана Васиљеска, Видосава Пајтићева, Даница Николићева, Живанка Цветковићева, Зорка Бошковићева, Марија Ђуришићева, Марија Малешевићева, Марија Хенелова, Павлија Подградска. Од школе само ни једанпут неизосташе Јелисавета Ђорђевићева и Марта Милошевића.

Две приправнице због болести осташе неиспитане, а примерног владања отлична ученица првог приправничког разреда Христина Кириловићева преселила се у вечност у Новом Саду код својих родитеља 3ег Јунија 1888. године.

У другом приправничком разреду, где је било уписаних 22 приправника и 18 приправница; пошто два приправника и 1 приправница у течају године ове школу напустише, било је на свршетку школске године 20 мушких и 17 женских питомаца.

Међу мушкима с врло добрим успехом свршише други разред: Милан Грујић из Госпођинаца, Димитрије Грујић из Товаришева; Божидар Стеван Љубојевић и Лазар Љубојевић из Новог Сада и Лазар Плавшић из Мухача. С добрим успехом овај разред свршило је 7; с довољним 6; с једва довољним 1; с недовољним 1 приправник. По владању било је међу њима младића примерног владања 4; похвалног 6; и уредног владања 10. Ни једанпут неизостаде ни од школе ни од цркве, Милан Грујић, од цркве ни једанпут неизостаде Димитрије Грујић.

Међу женскимa други разред свршише с врло добрим успехом: Даница и Зорица Илијеве из Осека; Катарина Трифуновићева из Руме; Јелена Ђорђевићева из Новог Сада, Марија Миловановићева из Новог Сада, Љубица Нешићева из Земуна и Видосава Летићева из Парага и Смиљка Стојковићева из Липскога у (Саксонији): свега њих 8; с добрим успехом свршише овај разред 6; с довољним 2 а с недовољним 1 ученица. По владању примерних је било 13; похвалне 3, а уредног владања 1. Преко целе године ни од школе ни од цркве изостале нису ни један пут: Даница и Зорица Илијеве; Лепосава Вуканова и Марија Миловановићева. Од цркве нису изостале ни једанпут Јелена Ђорђевићева и Марија Подградска.

Строге испите за оспособљење положили су оба свршени приправници трећега разреда:

Димитрије Клицин из Вршца и Богдан Свирчевић из Суботице с отличним успехом; Стојан Стакић из Петрова Села у Бачкој, Ђорђе Брашован из Соколовца, Јован Максимовић из Вршца, Милан Манојловић из Сомбора, Милан Стојичић из Ср. Карловаца, Миливој Чудомировић из Чортановаца и Пантелија Јовановић из Баваништа са врло добрим успехом; Светозар Пирошки из Ст. Бечеја, Петар Вукадиновић из Батајнице, Константин Травањ из Турије, Василије Лазаревић из Вршца, Славко Трифунац из В. Кикинде, Стеван Личинић из Гргетеге, Адам Чиплић из Ст. Бечеја, Димитрије Васић из Врањева, и Жарко Шико-парија из Жабља, с добрим успехом и напослетку Богољуб Човкић из Жабља и Павао Тосић из Брањина (Кишфалубс) с довољним успехом. Сви ови оспособљени су за учитеље у србским народним школама, и 16 између њих одмах су добили сведочанства о учитељској способности (дипломе учитељске), а четворица (С. П. и А. Ч. М. Ч. и С. Л.) имају по гласу решења школског надзорништва жупаније Бачке још за три месеца у мађарском језику вештати се, и тада ће 9. Октобра моћи поново испит из мађарског језика полагаати, те по том и дипломе своје добити, а дотле им је издато привремено сведочанство, са којим ће моћи изван уже Угарске учитељско место получити.

Ове свршене приправнице положили су строге испите за оспособљење: Вукосава Поповићева и Даринка Обушковићева обе Сомборкиње с врло добрим успехом; Ана Јовановић из Крчедина, Даница Телечка из В. Кикинде, Катарина Крнајска из Суботице, Марија Рајковићева из Сомбора, Олга Црнојачка из Турије, Даница Кристићева из Земуна, Милева Вертунска из Сомбора и Љубица Бугарска из Каменице са добрим успехом.

Све овом приликом испитане кандидаткиње оспособљене су за учитељице у србским народним школама и добиле су одмах сведочанства о учитељском оспособљењу, са утврђења печатом и подписом кр. школ. надзорништва бач-бодрошке жупаније.

Тако је 30. Јунија о. г. свршена школска 1887/8. година а следећега дана су се ученици и ученице овога завода у свој завичај поразилазили.

В.

УПУТСТВО ДЕЦЕ У ВЕРИ.

Написао Младен Борџоски свештеник.

Најбољи и највернији прописи, који су до сада за изображење дечијег разума и срца предложени, нису довољни да цјел своју постигну, ако нису са упутством у вери скончана.

„Бога се бојати, то је мудрост, а из богобојазљивости зла се клонити, то је разум.“ И за цело, без јасне светлости коју нам хришћанска вера пружа, без јака основа скојима она нас ономе што је право и добро гони, и без снаге коју нам она за извршивање наши дужности даје наша би мудрост и добродјетељ траљаво стајала, — то би оном здању дичило које стоји, — баш ако не на песку, а оно на меканом темељу. Без вере

наше би размишљавање и суђење у опасности било, јер наши осећаји наше уображење и страсти, могу лако нашу сталност преварити и завести. Дакле врло је нужно да се деца и младеж за рана на најбољи начин вери упуте, ако желимо да корисна, мудра и срећна буде као што би то могло бити.

Нико ваљда неће опоризати да се деца и младеж морају вери обичавати, и да је оно за васпитање важно, — али како се тој дужности одговара? Деци се дају одма из почетка тешке и неразумљиве молитве, после кратки али опширни појмови о вери, а томе се додају већом чашћу тавни цитати из св. писма. Деца се ту присиљавају предметима које оно неразуму, и тешком их муком запамтити могу, а с тим често деца ту науку омразе, у место да је заволу.

Да би пак наклоност и љубав вери код деце колико је год могуће пробудили, то ћемо оно, на шта се при томе највише пазити мора, у пет главних правила разложити:

Деци треба одма из почетка добре појмове о важности и истини вере давати. Није слободно деци рећи да се Бога као каквог страховитог господара боје. Прве приповетке о Богу, као добром Отцу свију људи. — Деца имају подпуно уверење да ми знамо добро од зла разликовати. Што деца виде да ми уважавамо и љубимо, томе ће и она лако наклоњена бити. Што ми одбацујемо и презиремо, то ће и код деце наше брзо мржњу на себе навући. Када би се то промишљало и тога придржавало, много би се боље деца изображавала! Али какав могу деца утисак и појам о вери имати, када не могу из говора и дјела примјетити да ми веру за важно држимо? Када ми ретко или никад о вери не говоримо, или када то чинимо без озбиљности и са подсмехом? Када виде да ми под незнатним изговором похађање цркве пренебрегавамо, или се радујемо што смо тај терет са себе збацили. Шта могу деца одатле друго закључити, него да је вера нузгредна или маловажна ствар? Ако хоћемо дакле деци добро мишљење о важности и истини вере да представимо, то деца морају видети да ми њу збиља признајемо и поштујемо. Не треба се никад своје вере пред децом стидити, нити се уздржавати о Богу и божанственим стварима јавно говорити. А када ово чинимо оно треба са највећом озбиљношћу страхопоштовањем и унутрашњим задовољством вршити. Свагда треба на оно негодовање изрећи што са тим у противречју стоји. Ми треба често службу божју да похађамо. Молимо се Богу код куће заједно са децом. То ће све спасоносни утисак на децу учинити, и њој ће после немогуће бити ону ствар са лакомисленошћу сматрати, коју су свагда као нешто важно и свето видели да се поштује.

(Свршиће се.)

БУКВАР ЗА СРПСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ.

Одобрио српски црквено-народни Шк. Савет. Цена 16 новчића.
У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића. 1885.

Колико је у књижевностима свију народа свака грана њима важна, толико је од свију тих грана школска понајважнија. Она је позвана да

ствара читаоце, те би се отуда та грана с правом могла назвати мате-ром целе књижевности.

Због ове важности њене мора се за њу поставити виша књижевна висина, него што се можда то чини код осталих грана књижевности. И онда и она дела која би макар и упоредо стојала са том висином, не би се смела нигде употребљавати, чим би од њих које боље дало било. Ово би морало тако да буде ради лакша и боља успевања школиња, а тиме посредно и ради просвете целог народа.

С тога би требало да се на пољу те врете књижевности стичу све боље и раденије књижевне снаге, како би избор дела за школску употребу био што већи, те да се онда само најбоља дела унесу у учевну атмосферу школску, да се муче и наставници и ученици с којекаквим лошим работама и почетничким покушајима на томе пољу; јер колико заиста зависи успех школин од самог наставника, толико исто зависи он и од школских књига, које веома много или помажу и убрзавају успех тај, или могу да га отештавају и заустављају, што врло много уди свему животу школскому.

Међу тим, ми у богатству те књижевности врло траљаво стојимо. Ова грана је најсиромашнија између свију грана у нашој књижевности, а због тога што је и најмање коло и оних књижевних радених снага, које се стекло на пољу њену.

Но још је већи, управо неразјасњив, немар, којим се та грана претреса и прати у књижевној критици нашој.

И кад изађе које дело код нас које дело за школску употребу, врло се ретко од стране наших стручњака проговори која о унутрашњој вредности његовој. Критиковање таквих дела сматра се код нас као опора јабука, коју нико не сме или неће да загризе.

Јесте, да та дела морају у нашој књижевности да пређу преко суда и мишљења Школскога Савета; али, и ма да се овај суд може узети за поуздан, ипак ће они, који сваки дан имају посла са тим делима, скоро у свакоме наћи по нешто што треба да се исправи, измени или допуни, па су за то позвани, да те примедбе своје изнесу на јавност, како би се при доцнијим издањима оне као корисне могле употребити.

Но, као што рекох, у овоме је у нас врло велик немар, који свакако мора имати и узрока својих.

Врло бих далеко отишао, да се упустим и у разматрање и испитивање узрока тих, што ми овом приликом и није била намера, те за то ћу да пређем на саму оцену књиге под горњим натписом.

Пре 1870. год, кад је тек изишао први ваљан буквар српски, врло је мало покушаја чињено, да се он према нашим потребама и приликама састави за српске школе.

А и што је било нешто тих покушаја, и ти су били врло далеко од народних потреба, и ни мало нису одговарали цели, којој су били намењени.

Те пак године изишао је на свет први ваљан српски буквар новим правописом написан.

Тај исти буквар, прилично преиначен и допуњен, одмах је за тим

уведен и у оностране српске школе. И до данас је изишао у много издања, поправљан, измењиван и дотериван.

Па и ово последње издање од 1887. године биће да је у главном задржало његов костур, само су на њ' према потреби додавани или преиначени, или са свим нови делови.

После натписног листа долазе у овоме издању прво слике, којих код самогласних писмена има само по једна, а код сугласних писмена има само по једна, а код сугласних по две, код ових последњих с леве стране онакве које се почињу дотичним гласом, а с десне оне, која се свршује тим истим гласом, којег ће се писме учити. С леве стране поред слика налазе се штампана, а с десне рукописна писмена.

Слике су већином све врло добре; само баш тамо, где је у језику нашем сиромаштво таквих чистих српских речи, које би означавале конкретне појмове згодне за сликање, а које би се почињале или свршавале са нека два или три гласа, ређа у нашем језику — по што таквих појмова конкретних нема, морале се узети стране речи, које се из туђих језика увукле у наш народ.

Тако н. пр. *ашов, фењер, муф и џамија*

А има и неколико слика, које нису познате у свима крајевима; н. пр. *жир, гусле, смућ* (за којег тек онда знају деца кад им учитељ каже, иначе обично рекну да је „риба“) Но слика гусала ипак треба да је ту, јер се учитељу да је прилика, да проговори коју о њима, што свакако није непотребно, пошто су оне веома важне по наш народ.

За штампана писмена уз слике имам да приметим, да нису добра, јер ни на једноме нема оних малих положених потезова, који се налазе двле и горе код добрих писмена. Уз то *г* и *т* немају ни спуштених потезова, а ови недостаци узроче то, да учитељ не сме одмах по учењу и показивању штампаних писмена на табли и штици да уједно покаже и та писмена у буквару, јер би се врло лако могло догодити, да ова разлика само забуну направи међу ученицима.

Може се слободно казати, да су сва ова штампана писмена у опће са свим примитивна, и одмах код првог будућег издања треба да се бољима замене.

Не знам за што су уз слике штампана писмена *е, а* и *б* велика, кад су с десне стране слика сва у рукописна писмена мала. Па и ово треба исправити.

Иза слика на 10 стр. налази се прво девет тачака, даље напртана рука како треба држати перо при писању, и за тим у пет повука различити потезови, намењени ради предвештања у писању.

На 11. страни се ван потезова у три повуке налазе горе напртана два дечака за столом, од којих онај с леве стране са свим рђаво седи и погрешно држи перо, дочим овај с десне и седи и пише по правилу. Ово, а тако исто и она рука на 10. стр. је добро донесена, да ученици могу и очигледно видети како ваља седити и држати перо при писању, а како не ваља.

За тим се на 12. стр. почињу, а на 18. свршују писана писмена,

слогови, речи и реченице, које су намењене за вежбање у читању малих рукописних писмена.

Овај одељак је у овом последњем издању буквару по облику и величини писмена скоро са свим, а по тексту у многим чему различит од истог одељка у прошлости издању. Но све измене су у њему чињене без помишљања на остале одељке буквара, који треба да буду учитељу спомотње градиво за овај одељак, нарочито кез измишљања на слике у буквару и писмена уз њих.

Тако видимо ми да се писано писме *с* овде свугде без косог потеза пише, дочим поред слике (нос) стоји *с* са косим потезом. Писме *и* се у овом одељку свугде почиње са озго савијеним потезом, а поред слике (игла) стоји *и* са косим потезом. Уз слику плуг је писме *г* написано с озго положеним потезом, а овде у овоме одељку без тога. Писмена: *ц, т, ш, н, њ, у, ц, њ*, сва се као *и* писме *и* почињу са озго савијеним потезом, а по крај слика су сва та писмена написана с косим потезом. Даље писмена: *ћ, к, ђ, ф* су уз слике са свим лепо једноставно написана, т. ј. прво кос танак потез до горње спомотње повуке, па онда усправљен дебео потез код *к* и *ћ* до дољне главе, а код *ђ*, и *ф* до дољње спомотње повуке; а у овом одељку за вежбање у читању сва та писмена су код горње спомотње повуке писана смотаним потезом. Па ван овога се *к* и *ђ* још и тиме битно разликују од истих писмена поред слика, што је прво написано онако како се у латиници пише, а другог нису два полуккола једноставно одељена усправљеним потезом од горње до дољне спомотње повуке, већ има читавих шара, које су са свим непотребне. Код писмена *д* и *б* нема косих потезова као у истих писмена поред слика, а код *б* је и горњи потез са свим друкчији. Па и писме *в* је друкчије, јер се између две главне повуке смотани потез не сутиче, као код слике, са усправљеним, него је остављено мало растојање између ова два потеза. *ж* је поред слике написано у среди са положеним, а овде с неким косим потезима; *р* је поред слике савијено на десну страну, а овде смотано, а *з* је поред слике написано као писме, које се тиме између две главне и горње спомотње повуке, па уз ово је дољни крај смотан на десну страну; а овде у овом одељку је написано као обичан број *з* (без смотања потеза), и уз ово као писме, које се пише само између две главне повуке

(Наставиће се.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗ.

„Живот и обичаји Срба-гранчара.“ Сакупио и за штампу приредио НИКОЛА БЕГОВИЋ.

Дела ове врсте увек су добро дошла свима члановима народа нашег, нарочито књижевницима а у опште уметницима, а највише свештеницима и учитељима, који су по позиву службе своје одређени, да с народом деле добро и зло.

Дела ове врсте имамо у српској књижевности сарамерно веома мало, најглавније су: „Живот и обичаји народа српског“ од Вука Ст. Караџића,

„Живот и обичаји Црногораца“ од В. Медаковића, „Живот Срба сељака“ од М. Ђ. Милићевића и „Три главне народне свечаности“ од Вука С. Врчевића. У браће Хрвата, колико нам је познато, истакао се на овом пољу највећма покојни Мијат Стојановић. Од свију ових поменутих писаца једини Вук Ст. Караџић засновао је био основу која би обухватила живот и обичаје васколиког народа српског, али у изради ове велике замисли снашла га је смрт, те посмрче његово под горњим насловом штампано у многим одељењима или је још неизрађено или овлаш само скицирано. У осталом потпуну и верну слику живота и обичаја васколиког народа српског тешко је израдити, док се претходно не обраде слике живота обичаја појединих покрајина српских, јер ко се год бавио овом штудијом, признаје да у Срба свака покрајина има већином своје посебне народне обичаје. Узрок овом појаву лежи колико у географским приликама, толико у развтку политичког живота појединих покрајина, јер у Срба од несретног Косова свака покрајина има своју посебну политичку историју.

Поменути горњим делом г. прото Никола Беговић попунио је велику празнину у културној историји народа српског, на чему му морамо тим веома благодарити, што нас је упознао објективно са животом и обичајима оног дела народа српског, који је прослављен са јунаштва свога, а који источни Срби — на жалост — најмање познаваху.

Цела ова књига, која износи до 18 штампаних табака, подељена је на 35 одељака. Према личном занимању своје неког ће занимати већма један одељак, а другог ће други. Писца ових редака највише је занимао одељак XIII. *рођење*.

У овом одељку можемо у главним потезима сазнати за физичко васпитавање деце у Горњој Крајини. Има ту ствари, које би модерна педагогија осудила, а има их, којима се мора дивити н. пр. „Сви у кући и на дјелу сусретају трудну жену са особитим осјећањем и поштовањем. Од тешкога рада и напора свију штеде и замијене. Ма од обичнога рада посла она се неће да клони, него се од природне тромости отимље: „Здравије је по матер и дијете.“ — Ово је заиста човечно и мудро.

Што се пак целине дела тиче, то исто и ако је попуњено личним назорима пишчевим, ипак је изведено тако објективно, да нам изгледа као нека фотографија свију врлина и мана дотичног дела народа српског. Да се поштовани писао ограничио само на врлине овога народа, он би онда учинио врло слабу услугу просвети нашој, *него баш главна заслуга његова је у томе, што је предао јавности све врлине и све мане народа тога.*

Да се овај красни и здрави народ од својих мана ослободи, а у врлинама својим да се још већма учврсти, то је дужност свију, који живимо од жуљева и зноја његовог а којима је срећа дала прилике, да ум свој просветимо.

Препоручујемо ову књигу нарочито свештеницима и учитељима, јер они живом речи својом могу највише допринети унапређењу душевног развтка народа свога.

Разно.

Нова учитељска места. У Иригу на србској мушкој школи установљено је место четвртога учитеља с платом од 500 форинти. — У Грубишном пољу у жупанији Беловарској установљено је на комуналној школи треће учитељско место.

Православне србске вероисповедне школе у Пакрачкој дијецези. Из званичних извештаја дознајемо, да се у Пакрачкој епархији налазе само две православне србске вероисповедне школе и то у Беловару и у Новој Градишци.

Пришомоћ годишњу из државног пензијоног учитељског фонда добила је госпођа Ева Бугарска рођена Адамовић удовица покојног Јована Бугарског срб. учитеља у Парагама у износу од 84 фор. а њено троје малолетне деце добијају у то име годишње 75 форинти.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У србској вишој девојачкој школи упражњено је место учитељског помоћника за математику, физику, хемију, цртање и краснорис. Од проситеља се иште, да су Срби православне вере, да имају испит за грађанске школе, а који га немају, дужни су га за годину дана положити. Осим тога изискује се подпуно знање мађарског језика. Рок стечају до конца Јулија, а молбенице упутити ваља на вис. срб. нар. црквено-школски Савет у Ср. Карловцима.

— У Чакову тражи се учитељ на 4 разреду меш. вероисп. школи српској. Плата је 535 форинти, стан у нарави и за одривљање дужности перовође 120 фор. Рок пријаве је 5. Аугуст 1888. Молбенице се имају доставити председништву местног срп. шк. одбора у Чакову.

— У Деспот-Сент-Ивану у Бачкој тражи се учитељ. Плата је 380 форинти 4 јутра земље, 2 хвата дрва, 2 хвата сламе стан с баштом. У истом месту тражи се учитељица; плата је 300 форинти два хвата дрва и толико сламе и стан с баштом. Молбенице се имају до 1. Аугуста по старом кал. председништву местног школског одбора у Д. Сент-Ивану (рег О-Кеер) доставити.

— У Великој-Кикинди тражи се учитељица за четврти разред женски. Плата је 550 форинти и 200 форинти у име станарине. Рок до 1-ог Аугуста. Молбенице се имају поднети местном школској одбору у Вел. Кикинди.

— У Нађлаку у (Чанадској жупанији) тражи се срб. нар. учитељ. Плата је 400 форинти стан и огрев с баштом. Проситељи имају до 20. Јулија по старом календару поднети молбенице србском местном школском одбору у Нађлак доставити.

— У комуналним школама у Црвеној цркви (Vörös-templom) и у Острову траже се учитељи с платом од 300 фор. — У Калуђерову (Rebenberg) плата 400 ф. — У Кручици и у Кајдасову (Gajdasotl) оба с платом од 300 ф. Траже се учитељи који знају и мађарски. Молбенице с документи у мађарском преводу имају се Управном Одбору жупаније Темишварске до 31 Јулија по новом доставити.

— У Бањалуци траже се два учитеља, и то: учитељ за I. и II. разред с платом од 600 фор. уз стан и 32 форинти дрварине; учитељ за III. и IV. разред са 700 форинти плате уз стан и 32 форинти дрварине. Овоме у дужност спада и настава у немачком језику. Оба учитеља имају

У Сомбору на Петров дан 1888. год.

По новом кличем из Лубине душе: "х в а л а!"

Пописани изјављујем своју највећу благадарност славној Црквено-школској општини Бршачкој, која ми је за време мора трогодишњег школовања на српској Лубинској школи у Сомбору сваке године 100 ф. а. припомоћи подарила, јарке се не г а 300 фор. а. вр.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

За ова места до $\frac{3}{15}$ Августа траје стечај. Молбенице управљене на вис. крај. Хрв.-слав. земљаску владу одјед за готовине и наставу поунети се имају уопштиним кр. котарским областима у реченога дока предати.

Тама по 350 форинти уз стан врл и орев.
појање 25 форинти стан с вртом и орев, у Обрадовици и у Лазу, с пла-орев, м) у котару нашичком у Потаповци с платом од 350 форинти за ф. 15% станарине, врл и орев, у Паучу с платом од 350 стан с вртом и орев, врл и орев, у котару Бршачком, у Бршачу с платом од 350 уз то стан врл и орев, к) у котару осечком у Лобовцу с платом од 350 котару Љубинско-Хрватском у Канелни с платом 350 ф. и за појање 25 ф. с вртом и орев, у Смудах с платом од 400 ф. стан врл и орев, и) у еком у Сухомлади с платом од 350, у Воћину с платом од 500 ф. стан-Пецкићу с платама по 350 ф. стан с вртом и орев, з) у котару слатин-уз награду по 60 ф. за појање, ж) у котару вишовитишком у Кисис и у Попинци, Протару и Бечмењу с платама по 350 ф. стан с вртом и орев и За ово место могу компетовати и учитељице, е) у котару земунском у платом од 350 ф. стан с вртом и орев, и награду од 60 ф. за појање. 60 ф. за појање, у) у котару митровачком у селу Јаћарку учитељско место тражи се учитељ с платом од 350 ф. стан с вртом и орев с наградом од има и орева, г) у котару староназовачком у Буковцу и у Нови Карловци с платом од 350 ф. уз стан с вртом и за појање награду од 60 ф. — Свуда учитељица с платом 400 ф. и 15% станарине; у Битољевци тражи се учитељ вере с платом од 400 ф. и 15% у име станарине; у Буђановци тражи се учитељ в) у котару румском у Индији тражи се учитељица православног вероисповедања с платом 400 ф. стан с вртом и орев. Учитељ мора знати и ма-Платини с платом 400 ф. стан с вртом и орев, а) у котару пришком у ф. и 60 ф. за појање уз стан с вртом и орев, б) у котару милошком у Парентрају с платом од 300 појање првено, г) у котару милошком у Парентрају с платом од 300 ф. за мушвици с платом од 280 ф. уз стан с вртом и наградом од 60 ф. за кушпици и Маринци с платама по 400 ф. уз стан с вртом и орев; у Ми-проклама у Славонији и Хрватској, и то: а) у котару вуковарском у Мар-— Траже се учитељи и поји првост. вере на српским комуналним у (Босни).

улија имају се поднети првост. првено-школској општини у Бугојно сваком богослужбеном појати и децу појану обучајати. Молбенице до 25. Бугојну. Плата је 500 фор. стан и орев. Учитељ је обвезан у први при-— Тражи се учитељ за првост. српску вероисповедну школу у на првост. српску првено-школску општину у Бањалуци. у овоме могу младаж обучајати. Пор 25. јули. Молбенице се шаљу учавати. Првенство имају, који су хармоничком појану толико вични да уз остале своје дужности у први појати и децу првеном појану об-

ШКОЛСКА ОБЈАВА ЗА 188⁹. ГОДИНУ.

У србској учитељској школи сомборској започиње се школска 188⁹. година 1. Септембра о. г. по старом календару.

У учитељску школу примају се :

а) За приправнике младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајсту годину навршили и четврти гимназијални, трећи реални или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) За приправнице примају се Српкиње православне вере, које су четрнајсту живота годину навршиле и IV. разр. србске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успехом свршиле, а при том су здраве и примерног и моралног владања.

Једни и друге имају пријамни испит из славенског читања, молитва и из црквеног малог појања овде положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи србски језик, полажу још пријамни испит из србског језика, а они, који немају оцену из мађарског језика, имају показати да знају добро мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети : крштено писмо, лекарску сведоџбу о добром здрављу и сведоџаство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, који су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведоџбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обвезу своју испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, нека молбенице тога ради са сведоџбом о сиромаштву поднесу вис. Шк. Савету у Карловцима ; а они, који желе платонеумске стипендије добити, нека тако исто инструиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије ове имају изгледа само они приправници и приправнице, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а при том се отлично или бар добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору 1. Јулија 1888.

Н. Ђ. Вукићевић,

србске учитељске школе сомборске управитељ
и пристављени срб. нар. главни школски референт.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.